

ШУМЕЙКО І. П.,доктор філософії за спеціальністю
081 Право,докторант кафедри конституційного
та адміністративного права*(Запорізький національний університет),*старший викладач кафедри менеджменту
та публічного адміністрування*(Таврійський державний**агротехнологічний університет**імені Дмитра Моторного)*

УДК 342.9:346.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.27>

ЗДІЙСНЕННЯ СУДАМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮРИСДИКЦІЙ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗАСТОСУВАННЯМ ЗАХОДІВ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стаття присвячена судовому контролю за застосуванням заходів фінансової відповідальності. Визначено, що судовий контроль за застосуванням заходів фінансової відповідальності буває обов'язковим (що здійснюється за ініціативою суб'єкта владних повноважень у передбачених законом випадках) та факультативним (що здійснюється за ініціативою адресата адміністративного акта). З'ясовано, що обов'язковий судовий контроль може бути попереднім (якщо суд стягує фінансову санкцію, яку порушник мав сплатити добровільно без адміністративного акта) або наступним (якщо суд перевіряє наявність підстав для примусового стягнення фінансової санкції, застосованої в адміністративному акті, який набрав чинності та не був виконаний). Визначено, що початок процедури судового оскарження може: 1) призводити до автоматичного зупинення дії оскаржуваного акта; 2) призводити до зупинення дії акта за загальним правилом, якщо судом чи адміністративним органом не вирішено інше; 3) не призводити до зупинення дії акта, якщо судом не вжито заходів забезпечення позову. Обґрунтовано необхідність переходу до моделі автоматичного зупинення дії акта, оскарженого до суду. Охарактеризовано, що в більшості випадків судовий контроль у сфері фінансової відповідальності здійснюють адміністративні суди. Визначено, що господарські суди здійснюють судовий контроль у випадках: 1) якщо притягнення до фінансової відповідальності здійснюється за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства; 2) якщо йдеться про стягнення фінансової санкції з боржника у справі про банкрутство чи неплатоспроможність. Встановлено, що звернення до суду за здійсненням судового контролю обмежується строком звернення (крім вимог Антимонопольного комітету України про стягнення пені). З'ясовано, що ці строки можуть бути загальними або спеціальними і мають тривалість від 10 днів до 6 місяців. Визначено, що як правило, строки є поновлюваними, однак для оскарження рішень Антимонопольного комітету України встановлено присічний строк.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний акт, банкрутство, господарське судочинство, зупинення дії оскаржуваного акта, строк звернення до суду, судовий контроль, фінансова відповідальність.

Shumeiko I. P. Exercise of judicial control over the application of financial responsibility measures by courts of administrative and commercial jurisdiction

The article is devoted to judicial control over the application of measures of financial responsibility. It is determined that judicial control over the application of measures of financial responsibility can be mandatory (carried out at the initiative of the authority in cases provided for by law) and optional (carried out at the initiative of the addressee of the administrative act). It is clarified that mandatory judicial control may be preliminary (if the court imposes a financial penalty that the offender would have had to pay voluntarily without an administrative act) or subsequent (if the court verifies the grounds for the enforcement of a financial penalty imposed in an administrative act that has entered into force and has not been executed). It has been determined that the commencement of judicial appeal proceedings may: 1) lead to the automatic suspension of the contested act; 2) lead to the suspension of the act as a general rule, unless otherwise decided by the court or administrative authority; 3) not lead to the suspension of the act, unless the court has taken measures to secure the claim. The need to transition to a model of automatic suspension of the act appealed to the court is justified. It is noted that in most cases, judicial control in the field of financial responsibility is exercised by administrative courts. It has been determined that commercial courts exercise judicial control in the following cases: 1) if financial responsibility is imposed for violation of antitrust and competition legislation; 2) if it concerns the imposition of a financial penalty on a debtor in a bankruptcy or insolvency case. It has been established that appeals to the court for judicial control are limited by the time limit for appeal (except for claims by the Antimonopoly Committee of Ukraine for the imposition of penalties). It has been clarified that these time limits may be general or special and range from 10 days to 6 months. It has been determined that, as a rule, the time limits are renewable, but a strict time limit has been established for appealing against decisions of the Antimonopoly Committee of Ukraine.

Key words: *administrative act, administrative proceedings, bankruptcy, commercial proceedings, financial responsibility, judicial review, suspension of the contested act, time limit for appealing to the court.*

Постановка проблеми. Фінансова відповідальність, як відносно новий вид юридичної відповідальності, ще перебуває в процесі свого становлення, а її правове регулювання ще не відрізняється системним підходом. В той же час, вплив фінансової відповідальності на права приватних осіб (здебільшого суб'єктів господарювання) є значним – з одного боку, через суворість фінансових санкцій, а з іншого боку, через максимально спрощену процедуру їх застосування органом, який водночас виступає і стороною обвинувачення. Забезпечення дієвого судового контролю за застосуванням фінансових санкцій є обов'язком держави. Судовий захист має бути доступним для особи та має ефективно відновлювати її порушені права. Разом з тим, правила, що визначають юрисдикційну належність справ про фінансову відповідальність, а також строки звернення до суду і правові наслідки початку процедури судового оскарження – не є однаковими, а відтак ці правила потребують системного опрацювання, результати якого будуть мати користь як з точки зору юридичної науки, так і з точки зору правозастосовчої практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти судового оскарження адміністративних актів неодноразово ставали предметом наукових досліджень. Наприклад, В. Ковбаса, Р. Кусько і Т. Дрозд під правовим актом як об'єктом оскарження у порядку адміністративного судочинства пропонують розуміти волевиявлення (рішення) суб'єкта владних повноважень, яким регулюються публічно-правові відносини за допомогою встановлення, зміни або припинення норм права, або визначаються, змінюються чи припиняються права і обов'язки учасників публічно-правових відносин [1, с. 88–89]. В свою чергу,

В. Горбалінський зазначає, що рішення суб'єкта владних у широкому розумінні, як об'єкт оскарження представляє собою виражений у встановлений законом формі правовий акт, у якому суб'єкт владних повноважень в передбаченому законом порядку та процедурою, реалізуючи публічно-владну управлінську функцію, впливає на права, свободи та інтереси осіб у публічно-правовій сфері [2, с. 68]. Ю. Мартинюк зосереджує увагу на правових наслідках визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень та приходять до висновку, що застосування такого способу захисту має наслідком виключно юридичну констатацію протиправності адміністративного акту, що призведе до втрати актом чинності чи скасування індивідуального правового акту [3, с. 125]. О. Беломестнов у своїй статті виклав пропозиції щодо внесення змін саме в Господарський процесуальний кодекс України, зокрема щодо запровадження принципу офіційного з'ясування всіх обставин справи у справах за участю суб'єктів владних повноважень [4, с. 21]. Разом з тим, на сьогодні відсутнє комплексне дослідження питань судового контролю за застосуванням саме заходів фінансової відповідальності з урахуванням особливостей судового контролю в цій сфері.

Мета статті – визначити класифікацію видів судового контролю за застосуванням заходів фінансової відповідальності, з'ясувати наслідки початку процедури судового оскарження, охарактеризувати юрисдикційну належність справ, пов'язаних із судовим контролем у справах про фінансову відповідальність, а також надати характеристику строкам звернення до суду у таких справах.

Виклад основного матеріалу. Право на оскарження адміністративних актів у справах про фінансову відповідальність передусім ґрунтується на ч. 2 ст. 55 Конституції України. Крім того, відповідно до ч. 5 ст. 125 Конституції України, з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди [5]. Офіційне тлумачення положень ч. 2 ст. 55 Основного Закону України міститься у двох рішеннях Конституційного Суду України – від 25 листопада 1997 року № 6-зп та від 14 грудня 2011 року № 19-рп. В першому з цих рішень вказано, що *«громадянин України, іноземець, особа без громадянства має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемляють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді. Такі скарги підлягають безпосередньому розгляду в судах незалежно від того, що прийнятим раніше законом міг бути встановлений інший порядок їх розгляду (оскарження до органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до того органу і посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність). Подання скарги до органу, посадової особи вищого рівня не перешкоджає оскарженню цих рішень, дій чи бездіяльності до суду»* [6]. Прикметно, що в цьому рішенні, в якості суб'єктів права на оскарження, не згадано про юридичних осіб; крім того, йдеться про «скаргу», а не про «адміністративний позов», адже в 1997 році в Україні ще не існувало адміністративного судочинства, натомість публічно-правові спори тоді вирішувалися в порядку цивільного судочинства. В свою чергу, у другому з наведених рішень вказано, що *«конституційне право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб гарантовано кожному. Реалізація цього права забезпечується у відповідному виді судочинства і в порядку, визначеному процесуальним законом»* [7].

В Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи Rec(2004)20 щодо судового розгляду адміністративних актів від 15 грудня 2004 року зазначено, що усі адміністративні акти повинні підлягати судовому контролю; суд повинен мати можливість розглядати будь-які порушення закону, включаючи відсутність компетенції, процедурні порушення та зловживання владою; судовий контроль повинен бути доступним принаймні для фізичних та юридичних осіб щодо адміністративних актів, які безпосередньо впливають на їхні права або

інтереси; фізичні та юридичні особи можуть бути зобов'язані вичерпати засоби правового захисту, передбачені національним законодавством, перш ніж звертатися до судового перегляду [8]. Подібні положення містяться також у ст. 22 Рекомендації СМ/Рес(2007)7 щодо належного урядування, де зазначено, що приватні особи мають право безпосередньо або в порядку винятку вимагати судового перегляду адміністративного акта, який безпосередньо зачіпає їхні права та інтереси; адміністративне оскарження, що передус суду судовому перегляду, в принципі, є можливими; у деяких випадках воно може бути обов'язковим [9].

На виконання положень Основного Закону та міжнародних зобов'язань України, а також з урахуванням актів «м'якого права», ч. 1 і 3 ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом; доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України [10].

Отже, будь-який адміністративний акт у справі про фінансову відповідальність може бути об'єктом судового контролю за ініціативою адресата такого адміністративного акта. Наразі в Україні не встановлено обов'язкового досудового врегулювання публічно-правових спорів у справах про фінансову відповідальність, тому право на звернення до суду не обмежується необхідністю застосування процедури адміністративного оскарження. Для фінансової відповідальності в Україні характерний *обов'язковий* та *факультативний* судовий контроль з суттєвим переважанням останнього.

Обов'язковий судовий контроль у справах про фінансову відповідальність ініціюється виключно суб'єктом владних повноважень та є (в разі встановлення законом цієї форми судового контролю в конкретному виді суспільних відносин, в якому застосовано фінансову відповідальність) необхідною умовою для примусового стягнення суми фінансової санкції. Він поділяється на два різновиди:

1. **Обов'язковий попередній судовий контроль** – у сфері фінансової відповідальності це судовий контроль наявності підстав для примусового стягнення фінансової санкції, яка повинна була бути сплачена порушником *добровільно та без адміністративного акта*. Йдеться про виняткові випадки, коли закон встановлює обов'язок правопорушника понести відповідальність шляхом самостійної сплати фінансової санкції в силу наявності певного факту, вказаного в законі. В разі такої несплати орган, до компетенції якого входить притягнення порушника до фінансової відповідальності, звертається до суду. В свою чергу, суд перевіряє наявність підстав для сплати фінансової санкції та факт несплати її порушником. Реалізація права особи на оспорування підстав для застосування фінансової відповідальності в такому випадку здійснюється шляхом подання відзиву на позовну заяву та доказів, які спростовують позицію адміністративного органу. Описаний різновид обов'язкового судового контролю має місце в Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», норми ч. 1 і ч. 4 ст. 20 якого передбачають, що підприємства, установи, організації ... *щороку сплачують* відповідним відділенням Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю адміністративно-господарські санкції; *позови про стягнення* адміністративно-господарських санкцій і пені пред'являються протягом шести місяців після закінчення строку для самостійної сплати, встановленого частиною четвертою цієї статті [11]. Також описаний різновид обов'язкового судового контролю застосовано у сфері захисту економічної конкуренції в частині стягнення пені: обов'язок її сплати виникає безпосередньо з приписів закону (без прийняття адміністративного акта), тоді як стягнення здійснюється за рішенням господарського суду. Відповідно до ч. 5, 7 ст. 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції», за кожний день прострочення сплати штрафу стягується пеня у розмірі півтора відсотка від суми штрафу; у разі несплати пені органи Антимонопольного комітету України стягують пеню в судовому порядку [12].

2. **Обов'язковий наступний судовий контроль** – у сфері фінансової відповідальності це судовий контроль наявності підстав для примусового виконання *адміністративного акта, який не було виконано* порушником добровільно. Цей різновид судового контролю

ініціюється в тому випадку, коли закінчився строк на добровільне виконання адміністративного акта, який не був при цьому оскаржений в адміністративному чи судовому порядку, або якщо таке оскарження не зупинило дію адміністративного акта, або якщо за результатами оскарження адміністративний акт не був скасований. Описаний різновид судового контролю не застосовується в тому випадку, коли адміністративний акт про накладення фінансової санкції має статус виконавчого документу, оскільки за таких обставин відсутня необхідність в попередньому зверненні адміністративного органу до суду для початку примусового виконання такого адміністративного акта. Під час такого судового контролю суд перевіряє, чи було прийнято такий адміністративний акт, чи немає підстав вважати адміністративний акт нікчемним, чи було цей адміністративний акт оскаржено і якщо так – то чи закінчена процедура оскарження та якими є її результати, чи закінчився строк на добровільне виконання акта і чи було цей адміністративний акт добровільно виконано. Разом з тим, обґрунтованість самого адміністративного акта не є предметом перевірки під час такого різновиду судового контролю; вона є предметом перевірки під час процедури оскарження адміністративного акта. В разі якщо під час такого судового контролю буде ініційована процедура судового оскарження акта та відкрито провадження у такій справі, існуватимуть підстави для зупинення провадження у справі до набрання законної сили судовим рішенням за результатами розгляду справи про таке оскарження. Сфера застосування цього різновиду є дещо ширшою ніж сфера застосування обов'язкового *попереднього* судового контролю. Наприклад, відповідно до ч. 9 ст. 77 Закону України «Про ринок електричної енергії», суми штрафів, у разі їх несплати, стягуються у судовому порядку [13]. Аналогічні положення можна знайти в ч. 10 ст. 53 Закону України «Про зайнятість населення», ч. 9 ст. 59 Закону України «Про ринок природного газу», ч. 6 ст. 31 Закону України «Про теплопостачання», абзаци п'ятнадцятому ч. 4 ст. 99 Закону України «Про медіа», ч. 3 ст. 17 Закону України «Про природні монополії». В межах цього різновиду судового контролю особливості має судовий контроль за стягненням податкового боргу, до якого можуть належати й несплачені суми штрафних (фінансових) санкцій (штрафів). В такому випадку об'єктом судового контролю є не стягнення штрафної санкції як такої, а окремі дії, спрямовані на таке стягнення, зокрема стягнення коштів з рахунків / електронних гаманців платника податків, погашення податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі, стягнення коштів у рахунок погашення податкового боргу за рахунок готівки, що належить такому платнику податків (ст. 95 ПК України) [14].

Факультативний судовий контроль у справах про фінансову відповідальність ініціюється виключно юридичною чи фізичною особою, яка вважає, що адміністративний акт у справі про фінансову відповідальність прийнято протиправно та порушує її права. Іншою його назвою є *судове оскарження* адміністративного акта. Таке оскарження завжди має характер *наступного* судового контролю. Тому воно є неможливим для тих виняткових випадків, коли застосовується *обов'язковий попередній* судовий контроль, оскільки в згаданих випадках відсутній адміністративний акт як об'єкт *наступного* судового контролю. Право ініціювати факультативний судовий контроль виникає з моменту прийняття адміністративного акта, а можливість його ініціювати пов'язана з моментом, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про адміністративний акт. При цьому використання права на адміністративне оскарження ніколи не позбавляє права на судове оскарження (на відміну від протилежної ситуації – використання права на судове оскарження позбавляє права на адміністративне оскарження); не позбавляє такого права також повне чи часткове виконання адміністративного акта, що оскаржується. Залежно від наслідків початку процедури судового оскарження адміністративного акта у справі про фінансову відповідальність, вона може бути:

1) такою, що **автоматично зупиняє** дію оскарженого акта – наприклад, згідно з абзацом четвертим п. 56.18 ст. 56 ПК України, при зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання протиправним та/або скасування рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається неузгодженим до дня набрання судовим рішенням законної сили [14];

2) такою, що **за загальним правилом зупиняє** дію оскарженого акта, якщо в конкретній справі не було застосовано виняток з загального правила – прикладом є норма ч. 4 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», згідно з якою, порушення господарським судом провадження у справі про визнання недійсним рішення органу Антимонопольного комітету України ... зупиняє виконання зазначеного рішення органу Антимонопольного комітету України на час розгляду цієї справи чи перегляду відповідного рішення (постанови) господарського суду, якщо органом Антимонопольного комітету України відповідно до частини третьої статті 48 цього Закону чи господарським судом *не визначено інакше* [12];

3) такою, що **сама по собі не зупиняє його дію**, що не виключає можливість зупинення його дії в порядку вжиття заходів забезпечення позову – ця модель застосовується на підставі загальної норми ч. 4 ст. 150 КАС України в тому випадку, якщо спеціальною нормою не передбачено зупинення дії оскаржуваного адміністративного акта в силу самого факту звернення особи до суду.

Разом з тим, виходячи з положення абзацу п'ятого ч. 1 ст. 71 Закону України «Про адміністративну процедуру», в тих категоріях справ про фінансову відповідальність, на які цей Закон поширює свою дію, законодавство повинно еволюціонувати до автоматичного зупинення дії адміністративного акта в силу факту його оскарження, оскільки протилежний підхід названо в цьому Законі винятковим. Крім того, виходячи з цієї норми, для застосування протилежного підходу в адміністративному акті повинні бути зазначені правові норми, і вочевидь (виходячи з вжитого в Законі терміну «винятковий») має йтися не про загальну норму ч. 4 ст. 150 КАС України, а про спеціальну норму певного закону про фінансову відповідальність в конкретному виді правовідносин. Вбачається також неузгодженість між нормою абзацу п'ятого ч. 1 ст. 71 Закону України «Про адміністративну процедуру» та нормою ч. 4 ст. 150 КАС України, яку доцільно усунути шляхом внесення змін до КАС України як до законодавчого акта, який був прийнятий раніше.

Розмежовуючи **юрисдикційну належність** справ про судовий контроль за застосуванням заходів фінансової відповідальності, відзначимо, що більшість таких справ належить до юрисдикції саме адміністративних судів, оскільки відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 19 КАС України, юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема: спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, *крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження* [15], отже в КАС України встановлено презумпцію належності спорів про оскарження індивідуальних актів суб'єктів владних повноважень саме до юрисдикції адміністративних судів. Крім того, за змістом п. 5 ч. 1 ст. 19 КАС України, юрисдикція адміністративних судів поширюється також на справи за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом [15], отже, якщо йдеться про *обов'язковий судовий контроль* у справах про фінансову відповідальність, то такі справи теж за загальним правилом є адміністративними.

Разом з тим, нормою п. 7 ч. 1 ст. 20 ГПК України встановлено, що господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з *оскарженням рішень* Антимонопольного комітету України [16]. Крім того, нормою п. 8 цієї ж частини віднесено до юрисдикції господарських судів справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство [16]; до того ж положенням ч. 2 ст. 7 Кодексу України з процедур банкрутства передбачено, що господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство (неплатоспроможність), у межах цієї справи вирішує ... спори щодо інших вимог до боржника, у тому числі спори про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України [17]. Отже, в разі якщо особа, до якої слід застосувати заходи

фінансової відповідальності, є боржником у справі про банкрутство чи неплатоспроможність, то обов'язковий судовий контроль за застосуванням таких заходів, в якості винятку з загального правила, здійснюється господарським судом під час процедури визнання кредиторських вимог суб'єкта владних повноважень, уповноваженого застосовувати фінансові санкції. Разом з тим, в контексті банкрутства (неплатоспроможності) йдеться про належність до господарської юрисдикції саме вимог *про стягнення* фінансових санкцій, застосованих до боржника, а не вимог *про оскарження* адміністративних актів, якими застосовані такі санкції. Так, Велика Палата Верховного Суду в постанові від 01 листопада 2023 року у справі № 908/129/22 (908/1333/22) зазначила, що «вимоги платника податку (у тому числі й після відкриття провадження у справі про банкрутство та визнання його банкрутом з відкриттям щодо нього ліквідаційної процедури) щодо правомірності рішень, дій чи бездіяльності контролюючого органу стосуються насамперед перевірки законності дій суб'єкта владних повноважень, що свідчить про публічно-правовий характер такого спору, в якому суб'єкт владних повноважень реалізує свої владно-управлінські функції, а тому цей спір віднесено до розгляду саме за правилами адміністративного судочинства» [18].

Розглядаючи питання тривалості **строку звернення до суду** з приводу судового контролю у справі про фінансову відповідальність, зауважимо, що такий строк не є однаковим і залежить від форми судочинства та від виду правовідносин, в яких застосовується фінансова відповідальність. Якщо справа належить до юрисдикції адміністративних судів, то існують загальні та спеціальні строки: загальні – визначені ст. 122 КАС України (6 місяців – для звернення за захистом прав, свобод та інтересів особи, 3 місяці – для звернення суб'єкта владних повноважень, а також 3-місячний і 6-місячний строки, визначені ч. 4 ст. 122 КАС України для випадків, якщо раніше було використано право на адміністративне оскарження) [15], а спеціальні – законами про фінансову відповідальність. До таких спеціальних строків можна віднести, зокрема: 10 днів (ч. 14 ст. 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», ст. 13 Закону України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень»), 15 днів (ст. 5 Закону України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»), 30 днів (ч. 14 ст. 106 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), 3 місяці (ч. 5 ст. 58 Закону України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор») тощо.

В свою чергу, якщо справа належить до юрисдикції господарських судів, то строк звернення до суду залежить від категорії справи. Якщо йдеться про оскарження актів Антимонопольного комітету України та його органів, то строк звернення до суду становить 2 місяці (ч. 1 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»). В свою чергу, якщо йдеться про стягнення несплаченої пені в судовому порядку, то слід звернути увагу на правовий висновок, що міститься в постанові Верховного Суду від 19 березня 2019 року у справі № 923/175/18, де зазначено, що «чинне законодавство не містить такої підстави для відмови в позові органів АМК, як вплив строку давності на момент прийняття судом рішення зі справи» [19]. Якщо йдеться про заявлення суб'єктами владних повноважень кредиторських вимог на суму фінансових санкцій в межах процедури банкрутства, то поняття «строк звернення до суду» в цьому випадку замінюється поняттям «строк заявлення вимог конкурсним кредитором», таким строком є 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство, але наслідком його пропуску не є втрата права на звернення до суду, а є лише втрата права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів (ч. 1 ст. 45 Кодексу України з процедур банкрутства) [17].

Як правило, строк звернення до суду не є присічним і може бути поновленим за наявності поважних причин його пропуску. Виняток з цієї закономірності становить норма ч. 1 ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції», яка встановлює, що «заявник, відповідач, третя особа мають право повністю або частково оскаржити рішення, розпорядження органу Антимонопольного комітету України, передбачені статтями 36 і 48 цього

Закону, до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення, розпорядження. *Зазначений строк не підлягає поновленню*» [12].

Висновки. Судовий контроль за застосуванням заходів фінансової відповідальності буває обов'язковим (що здійснюється за ініціативою суб'єкта владних повноважень у передбачених законом випадках) та факультативним (що здійснюється за ініціативою адресата адміністративного акта). Обов'язковий судовий контроль може бути попереднім (якщо суд стягує фінансову санкцію, яку порушник мав сплатити добровільно без адміністративного акта) або наступним (якщо суд перевіряє наявність підстав для примусового стягнення фінансової санкції, застосованої в адміністративному акті, який набрав чинності та не був виконаний). Факультативний судовий контроль в досліджуваних правовідносинах завжди є наступним судовим контролем.

Початок процедури судового оскарження може: 1) призводити до автоматичного зупинення дії оскаржуваного акта; 2) призводити до зупинення дії акта за загальним правилом, якщо судом чи адміністративним органом не вирішено інше; 3) не призводити до зупинення дії акта, якщо судом не вжито заходів забезпечення позову. Обґрунтовано необхідність усунення неузгодженості між нормами ч. 1 ст. 71 Закону України «Про адміністративну процедуру» і ч. 4 ст. 150 КАС України та переходу до моделі автоматичного зупинення дії акта, оскарженого до суду.

В більшості випадків судовий контроль у сфері фінансової відповідальності здійснюють адміністративні суди. Господарські суди здійснюють судовий контроль у випадках: 1) якщо притягнення до фінансової відповідальності здійснюється за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства; 2) якщо йдеться про стягнення фінансової санкції з боржника у справі про банкрутство чи неплатоспроможність.

Звернення до суду за здійсненням судового контролю обмежується строком звернення (крім вимог Антимонопольного комітету України про стягнення пені). Ці строки можуть бути загальними або спеціальними і мають тривалість від 10 днів до 6 місяців. Як правило, строки є поновлюваними, однак для оскарження рішень Антимонопольного комітету України встановлено присічний строк.

Список використаних джерел:

1. Ковбаса В., Кусько Р., Дрозд Т. Правові акти суб'єктів владних повноважень як об'єкти оскарження в порядку адміністративного судочинства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 85–90. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-85-90. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10180/1/14.pdf>.
2. Горбалінський В. Рішення суб'єкта владних повноважень як об'єкт оскарження в адміністративному судочинстві. *Юридичний вісник*. 2023. № 5. С. 64–70. DOI: 10.32782/yuv.v5.2023.8. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v5_2023/8.pdf.
3. Мартинюк Ю.В. Визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування як спосіб захисту прав учасника договірних зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 122–125. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/29. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/29.pdf.
4. Беломестнов О.Ю. Захист прав суб'єктів господарювання шляхом оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. Том 3. С. 14–24. DOI: 10.31558/2786-5835.2023.1.3.2. URL: <https://jpchdnu.donnu.edu.ua/article/view/14184>.
5. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248-2 Цивільного процесуального кодексу України

(справа громадянки Дзюби Г.П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи) від 25 листопада 1997 року № 6-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-97#Text>.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України (справа про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини) від 14 грудня 2011 року № 19-рп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-11#Text>.

8. Recommendation Rec(2004)20 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on judicial review of administrative acts (Adopted by the Committee of Ministers on 15 December 2004 at the 909th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2004-20-on-judicial-review-of-administrative-acts/1680a43b5b>.

9. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on good administration (Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c>.

10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

11. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.

12. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.

13. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>.

14. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n2123>.

15. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n9685>.

16. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#n1636>.

17. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#n1696>.

18. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 01 листопада 2023 року у справі № 908/129/22 (908/1333/22) про визнання незаконними та скасування податкових повідомлень-рішень. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/114904850>.

19. Постанова Верховного Суду від 19 березня 2019 року у справі № 923/175/18 про стягнення пені. URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80648767>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 16.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

